DE BETREKKINGEN TUSSCHEN NEDERLAND EN CHINA VOLGENS CHINEESCHE BRONNEN.

DOOR

PROF. G. SCHLEGEL.

Wanneer wij aan het hoofd van dit opstel schrijven »de betrekkingen tusschen Nederland en China», zoo is dit eigenlijk onjuist, daar het de betrekkingen geldt tusschen de O. I. Compagnie en China; maar de Chineezzen noemden onze bezittingen *Holland* en de Gouverneurs-generaal de »Koningen van Holland». Dien-tengevolge staan dan ook, in de Chineesche ethnographische werken, de Hollanders gerangschikt onder de »Zuidelijke Barbaren», en niet onder de »Westelijke Barbaren».

Dit is o. a. ook het geval in het Chineesche werk *Koe kin toe schoe tsih tsching*¹⁾, of Compleete verzameling van platen en beschrijvingen uit den ouden en nieuwen tijd, in het bezit van mijn collega Dr. J. J. M. de Groot, eene dezer reusachtige encyclopedieën, waarvan alleen de Chineezzen het geheim bezitten, en waarvan het gemis zich voor onze literatuur zoo bitter laat gevoelen. In deze encyclopedieën vindt men, in chronologische orde, over een gegeven onderwerp, alles vermeld wat in de geschiedenis of andere schrijvers daaromtrent geboekt is, zoodat aan iemand, die het een of ander onderwerp bestudeeren wil, het zoo wanhopend veel tijd kostend »opzoeken der bronnen» bespaard wordt. Het ware te wenschen, dat wij Westerlingen ook dergelijke »Quellen-Sammlungen» bezaten.

Het ethnographisch gedeelte nu van deze encyclopedie draagt

1) 古今圖書集成.

5e Volgr. VIII.

den titel van *Fang-yü loei-pien Pien-i tien* ¹⁾ of »Hoofdstukken over de Geographie en Geschiedenis der Grensvolkeren», in het 106^e Hoofdstuk waarvan men de geschiedenis der Hollanders beschreven vindt onder den titel *Ho-lan poe loei khao* ²⁾ »Onderzoek naar den volksstam der Hollanders», ook wel genaamd de »Roodharigen» ³⁾.

Die geschiedenis beslaat in den tekst zeven bladzijden, maar zij bevat in die weinige bladzijden in vele opzichten meer, dan in onze eigene geschiedschrijvers vermeld staat. Noch Lauts, noch Tiele, noch de Jonge zijn uitvoerig genoeg omtrent die betrekkingen, vermoedelijk wijl zij ze van te weinig belang hebben gedacht; want wij kunnen niet aannemen, dat er in de Indische archieven en in ons Rijks-Archief geene meer uitvoerige berichten omtrent de naar China gezonden nederlandsche expedities of gezantschappen zouden bestaan. Hoe het zij, wij hebben zooveel mogelijk getracht de Chineesche berichten te controleeren door de berichten in onze geschiedschrijvers; menig duister punt zal echter nog nader moeten worden opgehelderd.

Zooals boven gezegd is, rekenen de Chineezzen de Hollanders tot de »Zuidelijke barbaren». Tot deze worden ook de bewoners van Java geteld, en in Hoofdstuk 97 van de boven vermelde Encyclopedie komt een lang verhaal voor van de betrekkingen van China met Java van af 433 tot 1499 onzer tijdrekening, m. a. w. tot de aankomst der Europeanen in den Archipel. Van deze betrekkingen heb ik in 1870 een kort verslag gegeven ⁴⁾, terwijl de heer W. P. Groeneveldt ze later uitvoerig behandeld heeft in zijne »Notes on the Malay Archipelago and Malacca» ⁵⁾. Na dien datum is Java niet langer bekend onder zijne inlandsche namen *Djiao oa* (Java) *Yepothi*, *Schepotah* (Java dwipa), *Kaling*, *Poe-kia-loeng* (Pekalongan), *Soentat* (Soenda) enz., maar krijgt den naam van *Kalioepa* (咬啍吧 of 咖啍巴) of *Kalapa* (噶

1) 方輿彙編邊裔典.

2) 和蘭部彙考.

3) 紅毛.

4) Iets omtrent de betrekkingen der Chineezzen met Java voor de komst der Europeanen aldaar. Batavia, Landsdrukkerij, 1870.

5) Verh. v. h. Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, Deel XXXIX. Batavia, 1876, blz. 6—59.

刺巴) naar den inlandschen naam *Noessa* of *Soenda-Kalapa*, de oude naam van het latere *Jakatra* en *Batavia* ¹⁾).

Of de Chineesche geschiedschrijvers geweten hebben, dat *Batavia* en *Java* hetzelfde land was, is niet uit te maken. Wanneer zij van zulk een feit bewust zijn, wordt dit gewoonlijk in hunne annalen vermeld. Zoo leest men b. v. daarin: *Koekang* is hetzelfde land dat vroeger *Sanbotsai* genoemd werd; het wordt ook *Palem-bang* genoemd ²⁾. Maar nergens wordt in de berichten omtrent *Kalioepa* of *Holan* vermeld dat dit hetzelfde land is, dat vroeger *Djiao-oa* genoemd werd. De Chineesche kooplieden uit *Foekien*, die op *Batavia* handel dreven, wisten dit natuurlijk zeer goed, maar de verwaten, officieele geschiedschrijvers wisten daarvan niets af, en lieten zich alleen voorlichten door de officieele Rapporten der Gouverneurs der Provinciën waar vreemd volk landde. Op de vraag dezer beambten aan de Nederlandsche expeditie-hoofden: »Waar vandaan komt gij?» zal het natuurlijke antwoord geweest zijn: »Van *Batavia*» (*Kalapa*), en het antwoord op de vraag: »Hoe heet uw volk?» zal geweest zijn: „*Hollanders*”. Daar nu bovendien deze barbaren *blank* van vel waren, terwijl de vroegere *Javaansche* en *Soendaneesche* barbaren *bruin* waren, konden de Chineesche ambtenaren onmogelijk op de gedachte komen, dat beide volken uit één en hetzelfde land kwamen. Bovendien waren er reeds lang geene cijnshrengers uit *Java* gekomen, want de zooveel betere portugeesche en hollandsche kanonnen hadden de *Indonesiers* tot het besef gebracht, dat *Portugal* en *Holland* hun meer nut of schade konden toebrengen dan *China*, weshalve men het niet langer noodig achtte dit land door gezantschappen en tribuut tot vriend te houden.

Wij gaan thans over tot de vertaling van den chineeschen tekst, dien wij reproduceeren en met de noodige ophelderingen zullen voorzien.

1) Die principaalste Haven vant Eylant (*Java*) is *Sunda Calapa* (v. *Linschoten*). *Jakatra*, porto d'Olandesi, gia *Sunda Calappa* (*Arcano del mare*). Zie *Tiele*: „*De Europeërs in den Maleischen Archipel*” in *Bijdragen Inst. 4e R. dl. I*, bl. 378 aant. 4), dl. IV bldz. 338. Aanvulling; — *Hageman*, *Gesch. d. Soendalanden*, *Tijds. Ind. T.-L. en V.-kunde*, XVI, 231.

2) *Groeneveldt*, op cit. p. 73.

VERTALING.
1601—1604.

Volgens de »Kroniek van Holland" in de »Geschiedenis der buitenlanders van de *Ming*-dynastie", worden de Hollanders ook de Roodharigen (1) genoemd. Het is een vreemd land nabij dat der Franken (Portugeezen) (2). Oudtijds wist men niet hoe zij heetten. *Tching-ho*, die gedurende de perioden *Yung-loh* tot *Siuentih* (1403 tot 1424) zeven reizen in de westelijke (lees zuidelijke) zeeën heeft gedaan en verscheidene tientallen van vreemde landen is doorgetrokken, spreekt nergens van Hollanders (3).

»Dit volk heeft diepliggende oogen en lange neuzen. Hunne baarden, wenkbrauwen en hoofdharen zijn allen rood; hunne voeten zijn een (chineesche) voet en twee duim lang, en zij zijn van buitengemeen groote gestalte. Gedurende de periode *Wan-lih* (1573—1619) werd aan den kooplieden in Foekien jaarlijks een consent verleend om handel te drijven op *Tam* (Patani) *Luzon* en *Kalioepa* (Batavia) en de Hollanders dreven door hunne tusschenkomst met al die landen handel, maar zij durfden geene verspieding in China te doen. Toen echter de Franken (Portugeezen) handel begonnen te drijven op *Hiang-schan* (Macao) en zich meester gemaakt hadden van *Luzon*, werden de Hollanders daarop belust. In het 29ste jaar der periode *Wan-lih* (1601) rustten zij twee groote schepen uit, gewapend met kolossale kanonnen, en gingen rechtsstreeks *Luzon* bestoken. Daar de Spanjaarden hen krachtig weerstonden, wendden zij den steven naar *Macao* op *Hiang-schan*. Herhaaldelijk door de bewoners van Macao ondervraagd, zeiden zij, dat zij cijns wilden brengen en handeldrijven, en geenszins van plan waren te rooven. De intendant van den handel legde hun moeilijkheden in den weg, maar de ontvanger der belastingen *Li-tao* noodigde hun opperhoofd uit in de stad te komen, waar hij zich eene maand lang vermeidde, maar zorg droeg dat dit niet ten hove bekend werd. Daarop zond hij hem terug.

De bewoners van Macao, bezorgd, dat zij aan wal zouden komen, waakten daartegen ten krachtigste, zoodat zij vertrokken. Maar een ingezetene van *Hai-tching* (4), *Li-kim* genaamd, benevens de verraderlijke kooplieden *Poan-sioe* en *Kok-tschin*, die langen tijd in *Patani* (golf van Siam op het schiereiland Malacca) gewoond hadden, waren gewoon met de Hollanders over de zaken van China te spreken. *Kim* zeide dus: »Als gijlieden handelsge-

»meenschap (met China) wilt verkrijgen, dan is er geen beter »plaats dan *Tchang-tcheou*; ten zuiden van *Tchang* liggen de »*Pescadores*, ver in zee. Als gij U daarvan meester maakt en U »daar vestigt, zal de handelsgemeenschap niet moeilijk tot stand »te brengen zijn." Hun (der Nederlanders) opperhoofd *Ma-weilang* of *Ma-oei-long* (?) (5) zeide: »Maar als nu de gouverneur dit niet toestaat, — wat dan?" waarop hij antwoordde: »De ontvanger der belastingen *Kao-ts'ai* is zeer hebzuchtig; als gij hem rijkelijk beschenkt, zal hij een speciaal rapport aan Z. M. indienen, en de Keizer zal stellig bewilliging verleenen; en hoe zoude dan de gouverneur durven weerstreven?" Het opperhoofd (der Nederlanders) zeide: »Best!" *Kim* maakte toen voor hem een brief van den koning van het rijk *Patani*, een brief van *Ts'ai* (bovengen. *Kao-ts'ai*) en een brief van den Adsistent-commissaris der krijgstoerusting gereed. De garnizoenscommandant liet die door (*P^coan*)-*Sioe* en (*Koh*)-*Tschin* medebrengen, en de garnizoenscommandant bood die aan, waarop Z. M. zeer schrok. Ten spoedigste gelastte hij nu den Intendant der handelszaken *Sioe* in de gevangenis te werpen, en *Tschin* dorst nu niet binnen te komen. Toen *Sioe* vroeger met het opperhoofd (der Hollanders) afgesproken had om Foekien binnen te komen, was er bepaald, dat hij hem daarvan per schip zoude kennis geven, maar het opperhoofd wilde in zijne haast niet wachten, bemande dadelijk twee groote schepen en voer rechtstreeks naar de *Pescadores*. Dit gebeurde in de zevende maand van het 32^e jaar (Augustus 1604). Het garnizoen was juist teruggeroepen, zoodat zij als het ware in eene ledige wildernis kwamen. Zij kaptten daar dadelijk hout en bouwden huizen, met het oog op een langdurig verblijf. *Kim* sloop heimelijk naar *Tchang-tcheou* (op het vasteland in de prov. Foekien) om te verspieden, valschelijk voorwendende, dat hij door hen (de Nederlanders) gevangen was geworden, maar nu ontsnapt en teruggekeerd was. De Intendant van den handel, die van ter zijde van de toedracht wist, liet hem eveneens in de gevangenis opsluiten, en vaardigde vervolgens twee personen af om hun (der Nederl.) opperhoofd te gelasten naar zijn vaderland terug te keeren, en hem toestond zich aldus vrij te koopen (van de verdiende straf); dat ook daaronder begrepen waren *Tschin* met zijne twee aanhangers, die met het (Nederl.) opperhoofd die overeenkomst hadden aangegaan, daar hij hun vergrijp niet aan de kaak wilde stellen, zeggende: »Ons rijk is nog wankelend en nog niet verzekerd, en de generaals

Kiao-tschen en *Hien-tschung*, door den Intendant van den handel gezonden, zullen dépêches overbrengen om U onze bevelen te doen geworden." Zij brachten veel zijdestoffen en levensmiddelen mede, hopende op een rijk tegengescchenk. De kustbewoners brachten ook heimelijk koopwaren aan om handel te drijven, zoodat het (nederl.) opperhoofd nog levendiger verwachtingen koesterde en niet wilde vertrekken. De Intendant van den handel zond herhaaldelijk boden tot hem om hem te berispen, maar hij zag dat met het opperhoofd niet te redetwisten viel, en hij slechts meer en meer door dien beleedigd werd. Bovendien had *Ts'ai* (*Kao-ts'ai* zie vorige bldz.) een zijner vertrouwden *Tscheou-Tschi-fan* naar het opperhoofd toegezonden met de boodschap, dat als hij aan *Ts'ai* dertigduizend goudstukken schonk, hij hem zou toestaan handel te drijven. Het opperhoofd nam daar genoeg mede, zwoer een verbond met hem, en meende dat nu alles zou volgen. De generaal-majoor *Schi-tih-tsching* gelastte echter den majoor *Tschin-Yeou-yoeng* hem met eenige manschappen zijne bevelen (tot ontruiming der Pescadores) over te brengen. Deze *Yeou-yoeng* was zeer onverschrokken en sprak (het opperhoofd) krachtig toe. Het opperhoofd, wien het hart brak, zeide: »Tot heden heb ik zulke taal niet vernomen", waarop zijne ondergeschikten hunne zwaarden ontblootten en begonnen te remonstreeren. Maar *Yeou-yoeng* begon zonder de minste vrees met hen te redetwisten. Het opperhoofd keerde toen in zich. Hij beval daarop aan *Tschi-fan* om het geschonken goud te restitueeren en *Ts'ai* alleen te begiftigen met laken, glaswerk benevens vreemde zwaarden en vreemden wijn opdat hij voor hem aan de regeering om verlof tot handeldrijven zou vragen. *Ts'ai* dorst dit echter niet te beloven, en de gouverneur verbood ten strengste aan het slechte volk om zeewaarts (naar de Pescadores) te gaan, bedreigende de overtreders met de doodstraf. Op deze wijze werden zij van alle hulp afgesneden, zoodat de vreemdelingen geen eten meer konden krijgen. Toen zij in de 10^e maand (November) nog geen zeil gezet hadden om te vertrekken, stelde de Luitenant-gouverneur *Sû-hioh-tsû Sioe* en *Kim* c. s. in staat van beschuldiging en vonniste hen tot de doodstraf, waarvan hij door een soldaat bericht liet geven. Te dien tijde nu zwalkten de Portugeezen op zee rond, en de Hollanders vochten met hen om den voorrang. Zij zonden wederom eene vloot naar het Oosten en veroverden de Molukken, die zij met de Portugeezen deelden en bezet hielden. Later maakten zij zich

ook meester van *Tai-wan* (op Formosa) (6) waar zij huizen bouwden, het land bebouwden, en toebereidselen tot een langdurig verblijf maakten. Het verraderlijke volk op zee bracht heimelijk waren en dreef handel met hen. Van daar maakten zij een inval op de Pescadores, waar zij een fort bouwden en een garnizoen legden, ten einde geleidelijk het recht van handelsverkeer te kunnen verkrijgen. De Garnizoens-commandant, uit vrees voor rampen, bepraatte hen de vesting te slechten en ver te vertrekken, als wanneer hij hun zou toestaan over en weer handel te drijven. De vreemdelingen voldeden hieraan." ¹⁾

1) 按明外史、和蘭傳、和蘭又名紅毛。蕃地近佛郎機。古不知何名。永樂宣德時、鄭和七下西洋、歷諸蕃、數十國。無所謂和蘭者。其人深目、長鼻。鬚眉髮皆赤。足長尺二寸。頗偉倍常。萬曆中、福建商人歲給引、往販大泥、呂宋、及咬啣吧者。和蘭人即就諸國轉販。未敢窺中國也。自佛郎機市香山據呂宋、和蘭聞而慕之。萬曆二十九年、駕大艦攜巨砲、直薄呂宋。呂宋人力拒之、則轉薄香山澳。澳中人數詰問、言欲通貢市。不敢爲寇。當事難之。稅使李道即召其酋入城、與遊處一月。亦不敢聞於朝。乃遣還。澳中人又慮其登陸、力爲防禦。始引去。海澄人李錦及姦商潘秀郭震、久居大泥、與和蘭人習語及中華事。錦曰。若欲通貢市、無若漳州者。漳南有澎湖嶼、去海遠。誠奪而守之、貢市不難成也。其酋麻章郎曰。守臣不許、奈何。曰。稅使高案嗜錢甚。若厚賄之、彼特疏上聞、天子必報可。守臣敢抗哉。酋曰善。錦乃代爲大尼國王書一移、案一移、兵備副使一移。守將倬秀震齋以來。守將

De »Algemeene plaatsbeschrijving van (de prov.) *Kwang-toeng* (Canton)» voegt het volgende hierbij: »In den winter van het

陶拱。聖大駭、亟白當事繫秀於獄。震遂不敢入。初秀與曾約入閩。有成議當遣舟相聞、而曾卞急、不能待。卽駕二大艦、直抵澎湖。時三十二年之七月。汎兵已撤、如入無人之墟。遂伐木、築舍、爲久居計。錦亦潛入漳州偵探。詭言被獲逃還。當事已廉知其狀、并繫獄。已而議遣二人、諭其曾還國、許以自贖。且抱震與俱三人、卽與曾成約、不欲自彰其失第、云。我國尙依違未定、而當事所遣將校詹、獻忠。齎檄、往諭者。乃多攜幣帛食物、覬其厚酬。海賓人又潛載貨物往市。曾益觀望、不肯去。當事屢使使諭之。見曾語輒不競、愈爲所慢。而案已遣心腹周之範詣曾說、以三萬金餽案、卽許貢市。曾喜、與之盟已就矣。會總兵施德政令都司沈有容將兵往諭。有容負膽智、大聲諭說。曾心折、乃曰。我從不聞此言。其下人露刃相詰。有容無所懾、盛氣與辨。曾乃悔悟、令之範還所贈金。止以哆囉噠、玻璃器、及蕃刀、蕃酒、餽案。乞代秦通市。案不敢應、而撫按嚴禁姦民下海、犯者必誅。由是接濟、路窮、蕃人無所得食。十月末揚帆去、巡撫徐學聚劾秀錦等罪論死。遣戍有差。然是時佛郎機橫海上、紅毛與爭雄。復泛舟東來、攻破美洛居國。與佛郎機分地而守。後又侵奪臺灣地。築室、耕田、久留不去。海上姦民闌

29ste jaar van de periode *Wan-lih* (1601) kwamen twee à drie groote Oostindievaarders ten anker aan de monding van den *Hao-king* (bij Macao). De bemanning was in 't rood gekleed, en hunne wenkbrauwen, hoofdhaar en baard waren eveneens rood. Hunne voeten waren van den hiel tot de toonen een voet twee duim lang. Hunne lichaamsgestalte was ongewoon groot, evenals die van woestaards. Door de barbaren van Macao (de Portugeezen) herhaaldelijk ondervraagd zijnde, zeiden zij terstond, dat zij het niet wagen zouden te plunderen, maar dat zij slechts handel wenschten te drijven. De twee gouverneurs waren verwonderd, dat zij (de Nederlanders) geene geloofsbriefven bij zich hadden en zeiden, dat zij geene verbinding met hen konden aanknoopen.

De ambtenaar *Li-K'ioh* (= *Li-tao*) (7) liet hun opperhoofd uitnoodigen, om de plaatsen van amusemen ten te zien en hield hem eene maand lang in de stad, voor hij hem terug zond. De barbaren (Portugeezen) op Macao bewaakten hen gezamenlijk, en stonden hun niet toe aan wal te komen, waarop zij eindelijk vertrokken.

Vervolgens vernam men, dat men te Malacca op de terugkomst hunner schepen gewacht had, waar zij bijkans allen vermoord werden.¹⁾

出貨物、與市。已又出據澎湖、築城、設守。漸爲求市計。守臣懼禍、說以毀城遠徙、卽許互市。蕃人從之。

1) 按廣東通志、紅毛鬼國萬曆二十九年、冬、二三大船頓至濠鏡之口。其人衣紅。眉髮連鬚皆赤。足踵及趾長尺二寸。形狀大倍常。似悍。澳夷數詰問、輒譯言、不敢爲寇、欲通貢而已。兩臺司道皆訝其無表。謂不宜開端。時李權使召其酋人、見游處、會城、將一月、始遣還。諸夷在澳者尋共守之。不許登陸、始去。繼聞滿刺加、伺其舟回、遮殺殆盡。

TOELICHTING.

Wij hebben in bovenstaand verhaal met twee tochten der Nederlanders naar China te doen; de eene (in 1601) onder bevel van den admiraal *Van Neck*, de andere (1604) onder bevel van *Van Warwijk*.

Aanleiding tot den tocht van *Van Neck* was zijne mislukte poging, op den 2^{den} Pinksterdag van het jaar 1601, om het kasteel te Tidore op de Spanjaarden te veroveren. Ziende dat hij te Ternate geene lading krijgen konde, verliet hij die plaats op den 21^{en} Juli ten einde Patani, in de golf van Siam te bezoeken; maar door tegenwind gedreven, veranderde hij van koers en zette zeil naar China. Zonder het te weten, was hij den 27^{en} September met zijne twee schepen een eind weegs in den riviermond van Canton, nabij de stad Macao, geraakt.

De fiscael *Maerten Apius* ging daarop met elf matrozen in eene sloep te Macao aan wal, maar daar zij niet terugkeerden, werd eene tweede sloep gezonden, die eveneens weg bleef. Later vernam men dat de Portugeezen, uit naijver, 16 der matrozen hadden doen opknoopen, en de andere 5 met *Apius* naar Goa hadden opgezonden. *Van Neck* zag zich genoodzaakt den 30^{en} September China te verlaten.¹⁾

Van het verblijf van *Van Neck* in de stad gedurende eene maand als gast van den ontvanger der belastingen *Li-tao* of *Li-k'ioh* blijkt uit onze historici als ook uit de bescheiden in het Rijksarchief niets.

Van de expedities van *Van Warwijk* in 1604 en van *Matelieff* in 1607, zegt De Jonge niet anders dan dat zij vruchteloos waren, ten gevolge der tegenwerking der Portugeezen.

*Lauts*²⁾ zegt niet veel meer: »*Van Warwijk* bevond zich in het midden van Augustus 1604 voor de baai van Makao. Door de Portugeezen en een orkaan bestookt, wilde hij naar de baai van *Pehoe* (Pescadores, in de straat van Formosa), waar hij met de Chineesche autoriteiten onderhandelingen aanknoopte die tot niets leidden. Medio November werd hij door eene vloot van 15 Chineesche jonken omsingeld, die hem vreedzaam uitnoodigden te vertrekken. Hij bleef echter nog eene maand lang en vertrok eerst medio December.»

1) De Jonge, Opkomst van het Nederl. Gezag in Oost-Indië. Deel II p. 241.

2) Geschiedenis enz. van de magt der Nederlanders in Indië, I, 107.

Dit bericht strookt geheel met het Chineesche verhaal, behalve dat dit laatste veel uitvoeriger is. Wij leeren daaruit hoe armzalig Van Warwijk, door samenspanning met verraderlijke Chineezzen, zich wederrechtelijk van de Pescadores meester maakte, de autoriteiten met eene groote geldsom trachtte om te koopen, hoe hem die steekpenning werd teruggegeven, maar hem tevens gelast werd te vertrekken. En dit alles ging op kalme, fatsoenlijke wijze van de zijde der Chineezzen toe, die toch volkomen gerechtigd zouden geweest zijn die vreemdelingen met geweld uit te zetten.

1607.

Van de expeditie van *Matelief* naar China zwijgt de Chineesche geschiedenis. Zij had trouwens niet het minste resultaat.

VERTALING.

1623.

Volgens de »Kroniek van Holland" in de »Geschiedenis der buitenlanders van de *Ming*-dynastie", slechttten de Hollanders, in in het 3^e jaar der periode *T'ien-ki* (1623) de vestingwerken, die zij op de Pescadores gebouwd hadden, en vertrokken op hunne schepen. De Luitenant-gouverneur *Schang-tcheou-tsoe* rapporteerde aan den Keizer dat zij, gehoorzaam aan zijnen last, verre vertrokken waren, maar dat zij nog steeds *Tai-wan* goed en wel bezet hielden. Daar het hun echter niet gelukte daar handelsverkeer aan te knopen, werden de vreemdelingen (Hollanders) boos, en bouwden weder een fort op de Pescadores, waar zij zich meester maakten van meer dan 600 visschersvaartuigen, en de Chineezzen aarde en steenen lieten vervoeren ten einde bij den bouw behulpzaam te zijn, en trachtten zij zich te verzetten. De regeeringstroepen van *Emoi* verzetten zich daartegen en lieten een tiental van de krijgsgevangenen onthoofden, waarop zij valschelijk zeiden, dat zij slechts rijst verlangden. Men stond hun weder toe de vestingwerken te slechten en te vertrekken; maar zij bouwden deze weder opnieuw op, en ankerden hunne schepen te *Hong-koei-a* (8), vanwaar zij tochten ondernamen tusschen (de eilanden) *Woe*, *Pih-k'ang*, *Toeng-ting*, *Poe-theou*, *Koe-loei-hoeng*, *Scha-tcheou* en *Kiah-tcheou* ten einde eene markt te vinden. Hierin werden zij geholpen door den zeeroover *Li-Tan-hok*. De districten en steden langs de

zeekust werden streng gewaarschuwd. In dit jaar was *Nan Kū-yih* tot Luitenant-gouverneur (van Foekien) benoemd, en vatte het plan op ze te bestrijden en bood aan Z. M. de navolgende Memorie aan: »Sinds dat uw onderdaan in dit gewest gekomen is, heeft hij vernomen, dat vijf vreemde schepen achtereenvolgens zijn aangekomen, die, vereenigd met de schepen te *Hong-koei-a*, eene vloot van elf zeilen uitmaken, zoodat hunne macht nog sterker is geworden. Ik had nu eerst een jong student, *Tschin Sze-ying* genaamd, naar Batavia gestuurd ten einde vertoogen bij den koning (lees Gouverneur-Generaal) te doen; maar toen deze aan Driehoekseiland gekomen was, ontmoette hij een schip der roodharigen (een hollandsch schip), dat hem mededeelde dat de koning van Batavia reeds naar Holland vertrokken was (9), waarop hij met gezegden *Sze-ying* naar Patani ging ten einde een bezoek bij deszelfs koning te brengen. De koning zeide, dat de heer van het rijk Batavia eene groote vloot van oorlogsschepen in bereidheid gebracht had, met het doel naar de Pescadores te vertrekken en eene markt te zoeken; en, zoo hem dit niet werd toegestaan, het stellig tot vijandelijkheden zoude komen. Holland nu is het rijk van de Roodharige vreemden, en Batavia en Patani spannen met dit land samen; zoodat men met hen met rede niet verder zal komen. Zooals de zaken nu staan, zal men het zonder de wapens te gebruiken niet kunnen schipperen. Ik verzoek derhalve U. M. soldaten disponibel te stellen, met voldoende proviand". Het Departement van Wegen nam zijn voorstel in overweging en volgde zijn voorstel op.

In het volgende jaar nu (1624) zond *Nan Kū-yih* troepen, die zich meester maakten van de haven van *Tschin-hai*, die zij bevestigden. Zij namen het groote opperhoofd der Hollanders *Kao-wen-lieoh* (of *Koboenloet*) (10) met de zijnen gevangen en zonden ze als krijgsgevangenen naar het keizerlijk hof¹⁾.

1) 按明外史、荷蘭傳、天啟三年、毀澎湖所築城移舟去。巡撫商周祚以遵諭遠徙上聞。然其據臺灣自若也。已而互市不成。蕃人怨。復築城澎湖、掠漁舟六百餘艘。俾華人運土石、助築、尋犯。廈門官軍禦之。俘斬數十人、乃詭詞求穀、再許毀城遠徙、而修築如故。

VERTALING.

1624.

Volgens de »Kroniek van Holland" in de Geschiedenis der Buitenlanders van de Ming-dynastie, werd in de eerste maand van het 4^e jaar der periode *T'ien-k'i* (Febr. 1624) een generaal gezonden om eerst de haven van *Tschin-hai* te veroveren en te bevestigen. Al bouwende en vechtende trokken zich de vreemdelingen (Hollanders) terug en handhaafden zich in de stad *Hong-koei* (zie Aant. 8). *Yih* (de generaal) stuurde nog meer troepen op hen af om ze te bestoken; maar verscheiden maanden lang wilden de roovers niet wijken. Hij lichtte toen eene groote legermacht, en trok met de geheele armée gelijktijdig tegen hen op, zoodat de positie der roovers hachelijk werd. Zij stuurden tweemaal een' bode met de bede om wapenstilstand, en hun toe te staan rijst in hunne schepen te laden, als wanneer zij zich zouden terugtrekken. De legerhoofden, de tot het uiterst gebrachte roovers

已又泊舟風櫃仔、出沒浯嶼、白坑、東掟、莆頭、古雷洪嶼、沙洲、甲洲間、要求互市、而海寇李旦復助之。濱海郡邑爲戒嚴。其年巡撫南居益初至、謀討之。上言。臣入境以來、聞蕃船五艘續至、與風櫃仔船合、凡十有一艘。其勢愈熾。有小校陳士瑛者、先遣往咬啗吧宣諭其王。至三角嶼、遇紅毛船、言咬啗吧王已往阿南。因與土英偕至大泥謁其王。王言咬啗吧國主已大集戰艦、議往澎湖求互市。若不見許、必至構兵。蓋阿南卽紅毛蕃國、而咬啗吧大泥與之合謀、必不可以理諭。爲今日計、非用兵不可。因列上調兵足餉。方路部議從之。

天啟四年南居益遣兵奪鎮海港、城之。擒荷蘭渠帥高文律等獻俘于朝。

niet willende vervolgen, stonden dit toe, en zij heeschen hunne zeilen en vertrokken. Alleen hun opperbevelhebber *Kao-wen-lieoh* (zie aant. 10) met een dozijn mannen bleef zich in een hoogen toren verdedigen. Zij werden echter door alle legerhoofden bestookt en gevangen genomen en als krijgsgevangenen naar het hof gezonden. Daarmede was het alarm op de Pescadores tot bedaren gebracht, maar zij bleven toch rustig en wel zich op Tai-wan (Formosa) handhaven ¹⁾.

TOELICHTING.

Het Chineesch verhaal komt weder vrij wel overeen met dat van onze geschiedschrijvers.

Volgens Dr. De Jonge, waren in het jaar 1622 zestien schepen, onder den kommandeur Corn. Reijersz. naar de kusten van China gestevend, met het doel om, zoo mogelijk, de stad Macao te vermeesteren en den Chineeschen handel der Portugeezen in handen der Nederlanders te doen vallen, of, indien dit niet gelukte, eene versterkte plaats op de Pescadores voor de Compagnie te stichten. (Op. cit. IV, cli). Lants (Op. cit. I, 204) laat echter Corn. Reijersz. reeds in 1617 bezit nemen van de Pescadores, waar hij de Kerkbaai of baai van Pehou, het grootste van de groep, door een paar forten liet versterken. De Chineezzen echter, zegt hij, verboden den handel. Bij den aanval op Macao in 1622 verloor Reijersz. 250 man en werd zelf gewond.

Tiele is eenigszins uitvoeriger: Na den mislukten aanslag op Macao in Juni 1622, vertrok Reijersz. naar de Pescadores waar

1) 按明外史荷蘭傳、天啟四年正月遣將先奪鎮海港而城之。且築且戰、蕃人乃退。守風櫃城居、益增兵、往助攻擊。數月寇猶不退。乃大發兵、諸軍齊進、寇勢窘、兩遣吏求緩兵。容運米入舟、即退去。諸將以窮寇莫追、許之。遂揚帆去。獨渠帥高文律等十二人據高樓自守。諸將破擒之、獻俘於朝。澎湖之驚以息、而其據台灣者猶自若也。

hij den 11^{en} Juli aankwam. Hij bouwde daar aan den Z.W.-hoek een fort en zond den opperkoopman Jan van Meldert naar *Chin-cheou* (Tchang-tcheou), de voornaamste handelsplaats op de kust van Foekien, met het verzoek aan de chineesche overheid om daar handel te mogen drijven. De gouverneur der stad verzocht de Hollanders te vertrekken; over 50 dagen zou hij te *Pehu* antwoord zenden. Werkelijk kwamen daar den 1^{en} October vier chineesche oorlogsjonken, met de boodschap van den gouverneur der provincie Foekian, dat zij geen handel mochten drijven en zich niet op Pehu mochten vestigen, daar dit eiland Chineesch rijksgebied was. Aan den noordhoek van Formosa, te Tanshwui, mochten zij zich vestigen; dit lag buiten het rijksgebied ¹⁾.

Reijerz. had duchtig huis gehouden. Hij had over de 400 chineesche jonken verbrand en de gevangen bemanning moest aan de fortificatiën werken, precies zooals ons Chineesch bericht meldt. De Hollanders hadden echter eveneens verliezen geleden en een honderdtal was door de Chineezzen krijgsgevangen gemaakt. De Chineezzen wilden niets weten van eene uitwisseling en zoo werden 1400 Chineesche krijgsgevangenen naar Batavia gestuurd om als slaven te worden verkocht ²⁾. Men kan er zeker van zijn dat de krijgsgevangen Hollanders, waaronder de gouverneur zelve, zullen onthoofd worden zijn.

In October 1624 kwam Maarten Sonck op Pehou aan om Reijerz. af te lossen. Hij liet (volgens het Chineesch bericht, na eene nederlaag geleden te hebben) de vestingwerken op Pehou slechten, en vertrok naar Formosa waar hij aan eene open baai het fort Zelandia stichtte ³⁾. Volgens het Dagregister van het kasteel te Batavia 1624, p. 428, werd het fort op Pehou op 9 Dec. verlaten. Voor de komst van Sonck waren de Chineezzen met 150 oorlogsjonken aan de Pescadores gekomen, zoodat Sonck zich gedwongen zag met de Hollanders te vertrekken.

VERTALING.

1628.

De Chineesche annalen vermelden alleen, dat in dat jaar de macht der Hollanders (te Formosa) gefnuikt werd door *Tsching-*

1) Bijdr. T. L. en Volkenkunde van N.-I. 1887 p. 294—296.

2) Lauts, op. cit. I, 204.

3) Lauts, op. cit. I, 204.

Tschi-loeng, vader van den beruchten *Koxinga*, zoodat zij verscheiden jaren lang niet in China durfden te spionneeren, maar zich er bij bepalen moesten zich met de Franken te Hiang-schan (de Portugeezen te Macao) te verbinden en heimelijk op zee handel te drijven ¹⁾.

VERTALING.

1637.

Volgens de »Kroniek van Holland, in de Geschiedenis der Ming-dynastie'', naderden zij (de Hollanders) in het 10^e jaar van de periode *Tsoeng-tsching* (1637) met vier Oostindie-vaarders door de »Tijgersprongpoort'' (11) (de stad) *Kwang-tcheou* (Canton) onder voorwendsel van handelsbetrekkingen te willen aanknoopen. Hun opperhoofd maakte veel vertoon op de markt (12), zoodat het slechte volk hem als eene goudmijn beschouwde. Daar nu een heer van grooten naam, die groote dingen voorhad, en op het oogenblik gezag voerde, het oog hield op de zaken van *Hao-king*, gaf hij den raad om ze te verdrijven, of er onder te stoken. Maar toen nu de Gouverneur-generaal (van Canton) *Tschang King-sin* aangekomen was, konde hij zich door geweld niet staande houden en verdween; maar hij was reeds door een verraderlijk burger, een zekeren *Li Yeh-ying*, verleid geworden, en had eene geheime verstandhouding aangeknoopt met den Generaal-majoor *Tschin-kien* ten einde te kunnen blijven en in en uit te varen. De zaak lekte echter uit: de ondergeschikte ambtenaar van *Yeh-ying*, *Kien*, verzocht zelf dat de zaak geregeld zoude worden ten einde onheil te voorkomen. Hij werd door *Ling I-kü* enz. van het departement van oorlog ondervraagd en gevonnisd tot nadere investigatie. Daarop kwam die verraderlijke burger dit te weten en de zaak mislukte ten slotte, zoodat hij de (vreemdelingen) niet weder dorst te verleiden. Maar de vreemdelingen hielden voor en na *Taiwan* bezet.

Hun eigenlijk vaderland ligt in Europa, is zeer ver van China ver-

1) 按明外史荷蘭傳、崇禎中爲鄭芝龍所破、不敢窺內地者數年。與香山佛郎機通好私貿外洋。

wijderd, en geen Chinees is er ooit gekomen. Het eenige waarop zij steunen zijn hunne groote schepen en groote kanonnen. Hunne schepen zijn 300 voet lang en 60 voet breed en meer dan 2 voet dik. Zij varen vijf masten en zijn aan den achterstevan van een toren van drie verdiepingen voorzien, welke van schietgaten voorzien zijn, waarin koperen kanonnen staan. Onder den mast staan 20 voet lange ijzeren kanonnen, die, als zij afgestoken worden, steenen vestingen splijten, en verscheiden tientallen mijlen ver daveren. Wat men vertelt van de kanonnen der roode barbaren is dit fabrikaat. Maar daar hunne schepen groot zijn, kunnen zij moeilijk wenden en als zij op eene ondiepte of zandbank geraken, kunnen zij zich niet meer bewegen. Bovendien vecht de bemanning niet goed en wordt zij meestal verslagen. Hunne dienstbaren heeten »zwarte duivels» (negers of polynesiers); deze zinken niet als zij te water gaan en loopen over de zee als over vlakken grond. Achter aan hun roer voeren zij een »kijk-zee-spiegel» van verscheiden voeten in doorsnede, die verscheiden honderden mijlen ver kijkt (13). Deze lieden zijn allen Rooms-katholiek. Hun land brengt voort: goud en zilver, amber, agaat, glas, duffel, fijne kleeven(?) en lakens. Daar hun land rijk is, zoo zien zij niet tegen een hoogen prijs op als zij iets in China vinden dat in hun smaak valt, en daarom drijven de Chineezen gaarne handel met hen ¹⁾.

1) 按明外史荷蘭傳、崇禎十年駕四船、由虎跳門薄廣州、聲言求市。其會招搖市上。姦民視之若金穴。蓋大姓有爲之主者、當道鑒壕鏡事、議驅斥。或從中撓之。會總督張鏡心初至、力持不可、乃遁去。已爲姦民李葉榮所誘、交通總兵陳謙、爲居停出入。事露、葉榮下吏謙、自請調、用以避禍、爲兵科凌義渠等所劾坐逮訊。自是姦民知。事終不成、不復敢勾引、而蕃人猶據台灣自若。

其本國在西洋者、去中國絕遠。華人未嘗至。其所恃惟巨舟大砲。舟長三十丈、廣六

TOELICHTING.

66 Bovenstaand bericht namen wij over, omdat het in onze encyclopedie onder het hoofd »Holland» is geplaatst. Maar er heeft waarschijnlijk eene verwarring plaats gehad. In 1637 toch is, zoover bekend is, geene enkele Nederlandsche expeditie naar China gestuurd. Daarentegen klopt het verhaal letterlijk met de expeditie door eenige Engelsche kooplieden in 1637 onder bevel van kaptein *Weddell* naar China gestuurd. Deze toch kwam met vier schepen in de maand Mei 1837 voor anker te Macao. Na eenige verkenningstochten gedaan te hebben, zond hij de twee supercargas *Mounteney* en *Robinson* naar Canton, die daar dan ook verlof tot handel drijven kregen, nadat hij eerst de forten in de *Boca tigre*, die zijne schepen beschoten hadden, door zijne kanonnen tot stilzwijgen gebracht en de vestingwerken veroverd had ¹⁾.

VERTALING.

1653.

Volgens de »Statuten der Ts'ing-dynastie» zond Holland in het tiende regeeringsjaar der periode *Schun-tschì* een gezant over zee met het verzoek tribuut te mogen aanbieden. Holland nu ligt in de

丈、厚二尺餘。樹五桅。後爲三層樓。旁設小窗、置銅砲。桅下置二丈巨鐵砲。發之可洞裂石城。震數十里。世所傳紅夷砲卽其製也。然以舟大、難轉。或遇淺沙、卽不能動、而其人又不善戰。故往往挫衄。其所役使名烏鬼。入水不沉。走海若平地。其舵後置照海鏡、大徑數尺、能照數百里。其人悉奉天主教。所產有金銀、琥珀、瑪瑙、玻璃、天鵝絨、瑣服、哆囉噠。國土旣富、遇中國貨物當意者、不惜厚資。故華人樂與爲市。

1) Gutzlaff, A sketch of Chinese history, Vol. II, p. 298—305. — Wells Williams, Middle Kingdom, Vol. II, p. 446—447.

Zuid-oostelijke zee ¹⁾, en toen het in het tiende jaar van Schun-tschì tribuut kwam brengen, welke schatting eerst elke acht jaar ééns gebracht werd, werd dit nu veranderd in elke vijf jaar, en bepaald dat zij niet meer over *Canton*, maar via *Foekien* zoude gebracht worden ²⁾.

TOELICHTING.

De hier boven bedoelde gezant van Java was *Schedel*, die in een rijkgeladen schip naar China kwam. Hij verkreeg zelfs van den Gouverneur verlof tot het bouwen eener Nederlandsche factorij. De Portugeezen werkten echter, naar ouder gewoonte, de Hollanders tegen, en *Schedel* ging onverrichter zake terug. Hij kreeg echter een wenk dat de Gouverneur-Generaal een gezantschap naar Peking zoude sturen, welke wenk ook behartigd werd door het uitzenden van De Goijer en De Keizer in 1655. Deze ambassade, zeer uitvoerig beschreven door Nieuhoff, hofmeester der ambassade, staat als volgt geboekt in de »Statuten der Ts'ing dynastie:”

VERTALING.

1655.

In het 12^e jaar van *Schun-tschì* rapporteerde de Gouverneur van *Canton*, dat het rijk van Holland gezanten gestuurd had die geloofsbriefven en locale producten medebrachten en verzochten tribuut te mogen aanbieden. Het Ministerie van Ceremoniën dit goed-gekeurd hebbende, moest de betrokken Gouverneur-generaal hun een geleide van officieren en soldaten mede naar Peking geven: het getal der personen die naar Peking kwamen, mocht echter niet meer dan 20 zijn. Ook werd den betrokken Gouverneur-

1) Men ziet hieruit duidelijk, dat met „Holland” *Java* bedoeld wordt, dat inderdaad in de Z. O. zee, ten opzichte van China, ligt.

2) 大清會典、順治十年、荷蘭國遣使航海請修朝貢。按荷蘭國在東南海中。順治十年請貢。貢期初定八年一次。後改五年一次。貢道由廣東。今改由福建。

generaal medegedeeld, dat hij drie à vier tolken, die de Holland-sche taal machtig waren, moest mede zenden.

In het volgende of 13e jaar van *Schun-tchi* kwamen de gezanten van het rijk Holland *Pit-lik Go-yüt* (Pieter de Goijer) en *Ya-kop Kaï-ye* (Jacob de Keizer) (14) enz., naar Peking, waar zij in het *Hoei-tang*-hotel afstapten. Zij dienden hunne geloofsbrieven in, welke door het Ministerie van Plechtigheden in orde bevonden zijnde, hun toestond iedere vijf jaar tribuut te komen brengen, en dat zij dien over zee te Canton moesten brengen. Dat als zij den volgende keer tribuut kwamen brengen, zij met hun gevolg niet meer dan 100 personen mochten uitmaken, en dat daarvan slechts 20 naar Peking komen mochten, terwijl de overige in Canton moesten blijven, waar zij door den plaatselijken Taotai en Generaal onder gestreng toezicht zullen gehouden worden, totdat de personen die naar Peking gegaan zijn teruggekomen zijn, als wanneer zij gezamenlijk naar hun vaderland zullen worden teruggestuurd, en niet langer aan de zeekust mogen vertoeven. Zijne Majesteit overwegende, dat het Hollandsche rijk zich beijvert in trouw en oprechtheid, en den oceaan oversteekt om zijn tribuut te brengen, als ook overwegende, dat de weg gevaarlijk en ver is, vergunt hun slechts eens in de acht jaar ten hove te komen, ten einde daaruit Zijne bedoeling, mededoogen met van verre gekomen lieden te hebben, moge blijken ¹⁾.

1) 大清會典、順治十二年、廣東巡撫秦稱、荷蘭國遣使齎表文、方物。請貢。禮部覆准。該督撫量差官員兵丁護送來京。其到京人數、不過二十名。仍令該督撫擇諳曉荷蘭語音三四人偕來。

大清會典、順治十三年荷蘭國貢使啤嘸哦悅嚙哈哇噉等到京宿「會同館」、進表一道。禮部覆准、五年一貢。貢道由廣東入海。次進貢、員役不得過百人。入京員役止二十名。餘俱留住廣東。該地方道將嚴加防衛。俟進京人回、一同遣還本國、不得久住海濱。

TOELICHTING.

De missie van de Keizer en de Goijer had met groote moeilijkheden te kampen. Toen in 1649 Canton door de Tataren belegerd werd, hadden twee nederlandsche kanonniërs de Chineezzen krachtig geholpen in het verdedigen der stad, die alleen door verraad van den Chin. gouverneur viel. De Tataren namen eene verschrikkelijke wraak voor de langdurige belegering en waren dientengevolge fel op de Nederlanders gebeten.

Maar daar de nieuwe Tataarsche dynastie nog niet veel huldebetoon van vreemde volkeren had gehad, wilde zij dat van Nederland niet afslaan, en nadat de gezanten eene belangrijke som hadden betaald, werd hun eindelijk verlof gegeven naar Peking te vertrekken, waar zij niettegenstaande de intriges der Roomsche Katholieke zendelingen bij den Keizer ontvangen werden. Zij werden echter aan de, in de oogen van Westerlingen, vernederende plechtigheid van den *Kow-teou* (3×3 maal met het voorhoofd tegen den grond bonzen) onderworpen, en dit niet alléén bij de audientie, maar bij elke gelegenheid wanneer Z. M. hun wat voedsel of andere geschenken zond. Veel gevolg had hunne missie niet; zij had alleen gestrekt om de ijdelheid van den barbaarschen Tataar te streelen en Nederland in zijne oogen te vernederen.¹⁾ Handelsvoordeelen werden daarmede niet behaald.

Onderwijl had de beruchte *Koxinga* (15), een der laatste Chineesche patriotten die China tegen de Tataarsche horden had verdedigd, zijn oog geslagen op Formosa, om van daaruit een vast punt van operatie tegen de Tataren te hebben.

Hij kwam daardoor in conflict met de aldaar gevestigde Nederlanders, vooral nadat deze eenige jonken van Koxinga hadden vermeersterd, waarin geld was om zijne troepen in Kiang-nan te betalen. Hij was dientengevolge genoodzaakt zijne soldaten af te danken, en begon nu belasting in Formosa te heffen, waartegen

奉旨荷蘭國慕義輸誠。舫海脩貢。念其道路險遠。著八年一次來朝、以示體恤遠人之意。

1) Men leze de „Legatio Batavica”, waarin wij zien, dat die Tataren toen nog hun vleesch rauw aten en de afgekloven beentjes in hunne zakken stopten.

de Nederlanders zich verzetten. De Chineesche bevolking op Formosa koos echter partij voor Koxinga, en maakte oproer (1659). Zoodra dit te Batavia bekend werd, zond men 1500 man troepen en eene vloot naar Formosa. In stede echter daarmede Koxinga krachtig aan te vallen, verbeuzelde de gouverneur Coyet zijn tijd met onderhandelingen, zoodat de admiraal Van der Laan, hierover misnoegd, met zijne schepen en hulptroepen naar Batavia terugkeerde. Koxinga maakte van die gelegenheid gebruik om Formosa te veroveren, hetgeen hem ook ten slotte gelukte. Het fort Zelandia moest capituleeren en de overgebleven Nederlanders verkregen vrijen aftocht met hunne schepen (1662).

Ten einde zich op Koxinga te wreken, besloten de Nederlanders een of- en defensief verbond met de nieuwe Tataarsche dynastie te sluiten, en zond Maetsuyker aan den onderkoning van Foekien eene uitnoodiging tot gezamenlijke bestrijding van Koxinga. Tevens werd de admiraal Bort met 12 schepen naar China gezonden, die ten anker kwam aan de monding van de rivier *Min*. Dit feit staat aldus in de »Statuten der Ts'ing dynastie" vermeld.

VERTALING.

1663.

In het 2e regeeringsjaar van Khang-hi, zond het Hollandsche rijk een Zee-koning (admiraal), bevelvoerende over oorlogschepen, naar de stad *Min Ngan-tchin* (aan de rivier de *Min*) (16) ten einde te helpen in de vernietiging van het oproer ter zee en tevens verzoek doende handel te mogen drijven.

Van Z. M. werd hierop verlof ontvangen om telken twee jaren handel te mogen drijven ¹⁾.

TOELICHTING.

Bort vertrok naar Batavia, maar kwam weinige maanden daarna

1) 大清會典、康熙二年荷蘭國遣出海王統領兵船、至閩安鎮。助勦海逆、并請貿易。奉旨著二年來貿易一次。

terug en vond Koxinga verschanst op het eiland Quemoy (Kim-moei 金門) nabij Emoi, waaruit de Tataren hem niet hadden kunnen verdrijven. Bort's aanval werd eveneens afgeslagen, maar zijne beschieting op de vloot van Koxinga had beter gevolgen. Daar echter het Tataarsche landleger niet medewerkte, deed Bort een aanval op de stad Emoi, welke hij innam. Nadat nu ook Koxinga gesneuveld en *Kim-moei* zich overgegeven had, was de geheele provincie Foekien in de macht der Tataren gekomen. Voor die hulp ontving Bort een geschenk in geld en in zijde van den Keizer van China. Wij lezen ten minste het onderstaande in de »Statuten der Ts'ing dynastie" van het jaar 1664.

VERTALING.

In het 3^e regeeringsjaar van Khang-hi zond het koninkrijk Holland een admiraal en hulptroepen om de roovers (Koxinga) uit te roeien. Hij nam *Emoi* en *Kim-moei* in. Z. M. vaardigde twee Keizerlijke Ukazen uit, en liet hem door het Ministerie der Plechtigheden een geschrift ter hand stellen waarbij hem zilver en zijde geschonken werd. Dit werd door den betrokken Gouverneur der Provincie aan de Hollanders uitgereikt om mede te nemen ¹⁾.

TOELICHTING.

Bort vertrok nu, na van den Gouverneur van Foekien twee jonken gekregen te hebben, naar Formosa, waar hij echter door Koxinga's oom en zoon zoo heet ontvangen werd, dat hij naar Batavia terugkeerde.

De Gouverneur-generaal deed verder geene pogingen om Formosa te herwinnen, dat bovendien spoedig in handen der Tataren viel. Hij besloot echter in 1666 *Pieter van Hoorn* naar China te sturen. Deze landde te Foetcheou, maar in plaats van direct naar Peking te gaan, bleef hij daar talmen ten einde zijne lading

1) 大清會典、康熙三年荷蘭國遣出海王助兵勦賊、克取廈門、金門、頒勅諭二道、遣禮部官員筆帖式、齎賞賚銀緞。前往同該督給付荷蘭國人帶歸。

te verkoopen. Terwijl hij daar voor anker lag, legde hij beslag op eene Chineesche jonk, die in strijd met de Indische bepalingen zilver van Java aanbracht. De Gouverneur eischte onmiddellijke teruggave der jonk, eer hij verder met van Hoorn onderhandelen wilde, en deze was genoopt, ten einde zijne waardigheid tegenover de Indische regeering te handhaven, oogluikend toe te laten dat de Chineesche politie met geweld het in beslag genomen zilver weghaalde.

Eerst 6 maanden later bereikte hij de hoofdstad Peking, waar hij zich, evenals zijne voorgangers, aan allerlei vernederingen moest onderwerpen en niets verkreeg. Integendeel, in plaats van om de twee jaar te mogen handel drijven, werd den Hollanders gelast dat zij slechts om de acht jaren komen mochten. Dit blijkt uit de volgende aantekening in de »Statuten der Ts'ing-dynastie”.

VERTALING.

1666.

In het 5e jaar van Khang-hi bracht Holland schatting en kwam handel drijven. Volgens Keizerlijk bevel mogen de Hollanders slechts eens in de acht jaar komen, en de termijn van twee jaar om handel te drijven wordt bij deze voor eeuwig afgeschaft. In 1667 kwamen de Hollanders weder, in strijd met de bepalingen, hunne schatting naar de provincie Foekien brengen. Men liet dit voor dezen keer toe, maar er werd bevolen, dat zij in den vervolge via Canton moesten komen, en dat het hun niet geoorloofd zoude zijn andere havens binnen te komen ¹⁾.

Twintig jaar later zond de Gouverneur-Generaal *Johannes Camp-huys* weder een gezantschap naar China onder bevel van de heeren *Paats* en *De Keijzer*, ten einde betere handelsvoorwaarden te verkrijgen. Dit gezantschap droeg eenige betere vruchten, zooals

1) 大清會典、康熙五年荷蘭國入貢貿易、奉旨荷蘭國既八年一貢、其二年貿易、永著停止。

大清會典、康熙六年、題准荷蘭國違例從福建來入貢。除今次、不議外。嗣後遇進貢之年、務由廣東道入。別道不許放進。

uit de onderstaande aantekening in de »Statuten der Tsing-dynastie» blijkt.

VERTALING.

1686.

Op den 27^{en} dag der 12^e maand van het 25^e regeeringsjaar van Khang-hi (14 Sept.) nam de Keizer het navolgend besluit ten gunste van den koning van Holland *Yau-han-lien-schi Kan-poe-h-schi* (Johannes Camphuys): »Wij zijn er steeds op bedacht om de ver-verwijderden nader tot ons te trekken; dit is de gelukkige gedragslijn van onze bloeiende dynastie. Zijn plicht betrachten en kostbaarheden aan te bieden is de groote deugd van vreemde onderdanen. Zij zijn inderdaad oprecht geweest in het brengen van tribuut en daarin nooit nalatig geweest; en het past Ons dus onder hen genadige geschenken uit te deelen.

»Uw vorst Johannes Camphuys woont in verafgelegen landen, en heeft zijne oprechte gevoelens blootgelegd en gezanten gestuurd, die een Geloofsbrief hebben overhandigd en schatting hebben gebracht. Dit is een oprecht teeken van de uiterste getrouwheid, dat Wij ten zeerste waardeeren. Derhalve hebben Wij deze prijzende ukaze uitgevaardigd, en schenken aan voorn. Koning (Gouv. Generaal) gebloemde zijde, blank zilver, enz., welke de Koning eerbiediglijk gelieve te ontvangen, opdat het strekken moge tot aanvuring zijner trouw en deugd, ten einde Onze welwillendheid ter zijde te staan. Dit is van den troon, en derhalve worde het uitgevaardigd" ¹⁾.

Dezelfde »Statuten» vermelden vervolgens de gunstigere bepa-

1) 康熙二十五年七月二十七日上諭荷蘭國王耀漢連氏甘勃氏、朕惟柔遠能邇、盛代之嘉謨。修職、獻琛、蕃臣之大節、輸誠匪懈、寵賚宜頒。爾荷蘭國王耀漢連氏甘勃氏屬在遐方、克抒丹悃、遣使齎表納貢。忠盡之忱良、可嘉尚。用是降勅獎諭、并賜王文綺、白金等物。王其祇承、益勵忠貞、以副朕眷。欽哉、故勅。

lingen die de Nederlanders door dit gezantschap verkregen en die wij bijzonder vermelden:

VERTALING.

Vroeger was aan de Hollanders slechts veroorloofd eens in de acht jaar hunne schatting te komen brengen. Daar nu echter de koning van voornoemd rijk een beroep gedaan heeft op de Keizerlijke welwillendheid en verzocht heeft een anderen termijn te stellen, zoo zal het hun vergund worden eens om de vijf jaar te komen met bepaling echter, dat zij alleen in de beide provinciën Canton en Foekien zullen mogen handel drijven, en onmiddellijk na beeindiging daarvan naar hun vaderland zullen terugkeeren. Zullende het bovendien aan de Hollanders weder geoorloofd zijn hun schattingsweg over Foekien te nemen.

Wijders overwegende, dat de weg van Holland gevaarlijk en ver is, en de tribuut over zee moeilijk te vervoeren is, zoo zal in den vervolge de hoeveelheid der als schatting op te brengen landsproducten worden verminderd.

Vroeger zonden zij zilveren schalen, beslagen zadels, vreemde bloemen, kaneel, dekens en matrassen, karpetten, rozewater, schilderijtjes op witte tegeltjes, kleine rijtuigen, kleine witte koeien ¹⁾, peper, goudgeweven satijn, kleine kistjes met allerlei soorten olie gevuld, zwaarden en degens, Polemieten, Japansche zijde en stoffen, kristallen lampen, groote candelabers, kristallen glazen, muskaat, druivenwijn, ivoor, lederen gordels en schepen in den vorm van Kapal's. Dit alles behoeft in den vervolge niet gebracht te worden; en zullen zij kunnen volstaan met als schatting te brengen: Paarden, koraal, spiegels, lakens, goudgeweven karpetten, long-ells, slaande pendules, kruidnagelen, sandelhout, baroskamfer, amber, jachtgeweren en vuursteen. Voor het overige is er geen bedrag vastgesteld van hetgeen de cijnstrager zal willen aanbieden ²⁾.

1) In 1660 bracht van Hoorn als geschenk voor den Keizer van China, o. a. m. 4 perzische paarden, 4 bengalsche trekossen, en eene karos of koets (Lauts, op cit. II, p. 75).

2) 大清會典、康熙二十五年、議准荷蘭國

Hiermede houden de chineesche berichten op. Die omtrent latere nederlandsche expedities zullen *t. u.* eveneens op dezelfde wijze in de chineesche geschiedenis geboekstaafd worden. Maar uit de vorenstaande berichten blijkt genoegzaam, dat de Chineezzen alle pogingen der Europeaanen om handelsverbindingen met hun land aan te knopen, en alle gezantschappen door de europeesche hoven gezonden, alleen beschouwd hebben als eene hulde aan hun roemrijk land betoond, als eene hulde aan den Keizer der geheele wereld, die de vorsten van alle andere landen slechts beschouwt als zijne directe of indirecte vazallen, wier *plicht* het is hem hunne hulde en hunnen cijns te komen brengen. En men vleie zich niet, dat die toestand anders geworden is, of de Chineesche Keizers er anders over denken, nu zij, door tijdsomstandigheden gedwongen, in ruil voor onze gezanten, ook hunne gezanten naar Europa sturen. Dit is ook vroeger door de chineesche Keizers gedaan ten opzichte van Siam, Annam, de groote turksche rijken in Centraal-Azie, enz., maar die gezanten waren alleen verspieters, die zich op de hoogte moesten stellen van de macht of de hulpbronnen van een, in hunne oogen te gevaarlijken, mededinger. Van gelijkheid in rang tusschen den Keizer van China en de Vorsten van andere Staten kan nooit sprake zijn. Het is dus de plicht van

進貢之期、原定八年一次。今該國王感被皇仁、更請定期應准五年一次。貿易處所、止許在廣東福建兩省。完日即令回本國。又令荷蘭國貢道改由福建。

又議准荷蘭國道路險遠、航海進貢難辛、嗣後進貢方物酌量減定。舊有銀盤、甲鞍、蕃花、桂皮花、被褥、毛纓、薔薇水。白石畫、小車、白小牛、胡椒、織金緞、盛各樣油小箱、腰刀劍、羽緞、倭緞布、琉璃燈、聚耀燭臺、琉璃杯、肉荳蔻、葡萄酒、象牙、皮帶、夾板樣船、後俱免進。貢物馬、珊瑚、鏡、哆囉絨、織金毯、啤吱緞、自鳴鐘、丁香、檀香、冰片、琥珀、烏鎗、火石、外有貢使進獻無定額。

onze diplomatieke vertegenwoordigers in China dit steeds in het oog te houden, zich niet te laten om den tuin leiden door de fraaie betuigingen der Chineesche diplomaten, maar steeds nijdig te waken, dat deze zich stiptelijk aan de gesloten verdragen houden; dat zij niet in hunne correspondentie den vorm schenden die aan eene natie van gelijken rang toekomt (17), en tegen elke overtreding hiervan met nadruk, des noods gewapender hand, protesteeren. Het doet ons leed te moeten constateeren, dat de tegenwoordige Nederlandsche minister-resident te Peking deze dringende verplichting niet voldoende in het oog houdt.

AANTEKENINGEN.

1. (Bldz. 4.) Voor de Chineezen moest het goudblond haar der Nederlanders, dat bij onze matrozen door zeewater en zon ros en vosbruin wordt, wel *rood* gelijken. Nadat de macht der Nederlanders voor die der Engelschen was gaan tanen, werd de spotnaam »Roodharigen" op de Engelschen toegepast.

2. (Bldz. 4.) In alle chineesche berichten worden de Portugeezen steeds *Fa-lan-ki* of Franken genoemd. Zij werden geacht thuis te behooren in *Malacca*, evenals de Hollanders in *Batavia*.

3. (Bldz. 4.) Deze beroemde chineesche reiziger wordt meestal de Eunuch *San pao* (三保) genoemd. Zijne eerste reis deed hij in gezelschap van een zekeren *Wang King-hoeng* (王景弘). Ten gevolge hiervan wordt hij door de Java-Chineezen abusievelijk *Wang San-pao* (*Ong Sam-po*) genoemd. Groeneveldt heeft een uitvoerig bericht over zijne zeven reizen medegedeeld (Notes enz. p. 41—45).

4. (Bldz. 4.) Stad in het dep. van *Tchang-tcheou* in de provincie Foekien, op 24° 25' N.B. en 115° 43' O.L.

5. (Bldz. 5.) Wij weten niet welke naam achter die transcriptie verscholen ligt. Onze geschiedschrijvers verspreiden daarom trent geen licht.

6. (Bldz. 7.) In 1617 had Corn. Reijersz. bezit genomen van de Pescadores, en in 1624 nam Sonck bezit van de Westkust van Formosa en stichtte daar het fort Zelandia. (Lauts, op. cit., I, 204 vgl.)

7. (Bldz. 9.) *Li-Khioh* wordt in het officieele bericht *Li-tao* genoemd.

8. (Bldz. 11.) Op de kaart der Pescadores in de chineesche Geographie 海國聞見錄 heet deze plaats *Hong-koei-bi* 風櫃尾 »Uiteinde van den blaasbalg". Zij is gelegen aan de Z. O. kust van het voornaamste eiland der Pescadores.

9. (Bldz. 12.) Dit is volkomen juist. De Gouv.-Gen. Coen was den 2den Februari van het jaar 1623 naar Nederland vertrokken.

10. (Bldz. 12.) Dit is eenvoudig de transcriptie van den titel *Gouverneur* dien de Java-Chineezzen nog heden *Ngoboenloet* (驚文律) transcribeeren. Onze geschiedschrijvers verzwijgen dit feit geheel en al. Bij het doorsnuffelen van de op 's Rijks Archief in den Haag aanwezige officieele bescheiden omtrent deze aangelegenheid, waarbij wij de meest welwillende hulp ondervonden van den heer J. E. Heeres, vonden wij daaromtrent alleen het volgende aangeteekend in een brief van Martinus Sonck, 5 Nov. 1624, aan den Gouverneur-Generaal Pieter de Carpentier geschreven: »Wij verstaan dat van onse gevangenen in China »noch int leven zijn die Commandeur (het Chineesche 高文律 »*Koboenloet*) Christiaan Frankssoon, Willem van Haudaen, Doede »Flooris met drie jongens, ende dat zij naar *Pacquiaen* (Peking), »alwaar de Coninck zijn hof hout, gevoerd zijn ende gevangelijk »gehouden worden door *Tungsouwing*, hebben aan haar een brief »gesonden maar vreesen dat niet besteld zal werden. Alles wat »geschieden can zullen voor haar verlossinge gaarne doen.” (Rijks-Archief, Expeditie onder Commandeur Cornelis Reyerszen naar China 1623—1624.)

Het blijkt niet of zij ooit verlost zijn, en waarschijnlijk zijn zij óf in de gevangenis gestorven, óf onthoofd.

Het moet deze Christiaan Franszoon geweest zijn die zich met een dozijn mannen in den toren van het fort van de Pescadores had opgesloten, en zich daarin tot het laatste oogenblik verdedigd heeft.

11. (Bldz. 16.) De *Boca tigre* der Portugeezen en de *Bogue* der Eng. kaarten, ook wel 虎門 *Hoe moen*, Tijgerpoort, genoemd. Eens belangrijke granieten forten, die den toegang tot Canton verdedigden, maar die thans vervallen zijn, na tot driemaal toe door de Engelschen beschoten te zijn.

12. (Bldz. 12.) *Chiao-iaó ní bók*, to seduce people's ears and eyes, as great show of wealth attracting robbers (Douglas, Dict. of the vernacular of Amoy.)

13. (Bldz. 17.) Waarschijnlijk eene fantastische opvatting van hetgeen de zeeman den »Spiegel” van het schip noemt en die werkelijk op den achterstevan bevestigd is.

14. (Bldz. 20.) Volgens de uitspraak van het Canton-dialect in hetwelk natuurlijk de namen der Ned. Gezanten het eerst zijn

opgeschreven. In den Chin. tekst staat abusievelijk voor 唯喏 *Kai-ye* (Keijzer) 哇喏 *wa-ye*.

15. (Bldz. 21.) *Koxinga*. (國姓爺 *Kok-sing-ia*) is een eere-titel voor dien beroemden zeeschuimer, die eigenlijk *Tē Sing-kong* (鄭成功) heette. Zijn vader: *Tē-Tsi-lióng*, bijgenaamd *Hoei-hóng* (飛皇), had eene nederzetting op Formosa gegrond, ten einde van daar den Mandschoe veroveraar van China te kunnen bevechten. Hij werd in 1661 te Peking onthoofd, maar liet een zoon na, dien hij bij eene japansche vrouw verwekt had, en die het werk van zijn vader voortzette en het den Mandschoes geweldig lastig maakte. Ten einde een vast punt voor zijne operaties te hebben, vestigde hij zijn oog op Formosa, verdreef de Hollanders er uit, en rustte van daar zijne vloeten uit waarmede hij de Mandschoes bestookte. Hij overleed echter zelf in 1662, 39 jaren oud. Zijn eere naam *Kok-sing-ia* is door de Portugeezen verminkt tot *Koxinga*, onder welken naam hij bij de europeesche geschiedschrijvers bekend is.

Zijn zoon heette *Tē-king* (鄭經) en zijne kleinzonen *Tē-Kik-tsang* (鄭克塽) en *Tē-Kik-song* (鄭克塽).

16. (Bldz. 22.) *Min Ngan-tchin* aan de rivier *Min*, ten Z.O. van de hoofdstad der prov. Foekien: *Foetcheou*. Zie Map of Fuhkien N°. 101.

17. (Blz. 28.) Toen wij in 1861 te *Canton* vertoefden, werd door den toenmaligen nederlandschen consul, J. des Amorie van der Hoeven, aan den Gouverneur-generaal van *Canton* kennis gegeven van de benoeming van den heer Richardson tot nederlandsch vice-consul te *Swatow*, en daarop de erkenning als zoodanig door genoemden Gouverneur-Generaal gevraagd. De chineesche vertaling van dezen brief werd door mij gemaakt en opgezonden. Toen het antwoord van den Gouverneur-Generaal kwam, zag ik, dat hij daarin het woord **Nederland** lager geplaatst had dan het woord **China**, gevende daardoor te kennen, dat hij **Nederland** niet als een staat van gelijken rang beschouwde. Wij gaven daarvan aan den Nederl. Consul kennis, en deden het voorstel dezen brief aan den Gouverneur-Generaal terug te zenden, met de opmerking, dat deze verbeterd moest worden. De Nederl. Consul weigerde echter aan ons voorstel gehoor te geven, en nam den brief van den Gouverneur-Generaal, zooals hij was, aan.

Daar de heer Ferguson geen woord Chineesch kent, zullen dergelijke opzettelijke verzuimen door de Chineesche regeering herhaaldelijk gepleegd zijn, zonder dat hij ook slechts het flauwste vermoeden daarvan heeft gehad.

Een minister-resident in China **moet** tevens een ervaren sino-loog zijn, anders wordt hij, onwetend, elk oogenblik door de chineesche diplomaten vernederd en gehoond.

JAPANSCH NEDERLANDSCH WOORDENBOEK

van wijlen Prof. Dr. J. J. Hoffmann, enz., op last van den Minister van Koloniën bewerkt en uitgegeven door Mr. L. Serrurier, Conservator en waarnemend Directeur van het Rijks Ethnographisch Museum.

Aldus luidde de titel van de twee eerste afleveringen van dit Woordenboek, waarvan de tweede in 1881 bij de bekende firma E. J. Brill te Leiden verscheen.

Sinds dien zijn volle elf jaren verstreken, en ziet nu eindelijk de 3^e aflevering, de letter B bevattende, het licht.

De titel is nu echter gewijzigd en luidt:

Japansch Nederlandsch Woordenboek

naar de aantekeningen van wijlen Dr. J. J. Hoffmann, enz., op last van Z. E. den Minister van Koloniën aangevuld en voor den druk bewerkt door Mr. L. Serrurier, Directeur van 's Rijks Ethnographisch Museum en Lector aan de Rijks Universiteit te Leiden.

Volgens dien nieuwen titel zou dus het handschrift van wijlen prof. Hoffmann slechts uit »Aantekeningen» bestaan, en het leeuwendeel van den arbeid den heer Serrurier ten laste zijn gekomen. Het zij zoo! — Wij zullen in het midden laten in hoever de heer Serrurier gerechtigd is den verdienstelijken arbeid van wijlen prof. Hoffmann te verkleinen, door hem met den naam van *aantekeningen* te bestempelen; — door dien nieuwen titel te kiezen, stelt zich nu de bewerker van deze »aantekeningen» persoonlijk verantwoordelijk voor alle in zijne bewerking voorkomende fouten en onnauwkeurigheden. Wij zullen ons bij onze beoordeeling hieraan houden en den lezer verzoeken onze opmerkingen te beschouwen als te zijn gericht tegen den heer Serrurier en niet tegen zijnen en ook mijnen verdienstelijken en hooggewaardeerden leermeester, wijlen Dr. Hoffmann.

De heer Serrurier verwaardigt zich niet eens zich te verontschuldigen wegens het elfjarig tijdvak dat tusschen de verschijning